

Dr. Jože Krašovec

RASTOČA KNJIGA KOT SAD IN VIR ODLIČNOSTI

Odličnost kulture nekega naroda priča o odličnosti naroda samega. To velja za vsa področja kulture: za religijo, umetnost, znanost in gospodarstvo. Pojem odličnosti se je že davno uveljavil na anglosaksonskem jezikovnem področju predvsem kot oznaka odličnosti Svetega pisma in krščanske religije. Poudarjali so notranjo in zunanjo lepoto in dostojanstvo svetopisemske ter krščanske kulture; dostojanstvo svetopisemskega sporočila o Bogu in človeku; odličnost svetopisemske govornice; odličnost krščanskega pojmovanja Boga, človeka, človeške družbe in sveta; sposobnost krščanstva, da se ubrani pred zunanjimi kvarnimi vplivi; umestnost poudarjanja pokorščine do Boga in do učiteljstva.¹ Dalje obstajajo spisi o odličnosti Svetega pisma.² Nekateri so pisali o odličnosti moralnih postavk na splošno.³ V

¹ Gl. T. Grantham, *Christianismus primitivus, or, the Ancient Christian Religion, in Its Nature* (London, 1678); W. Hamilton, *The Truth and Excellency of the Christian Religion* (Edinburgh: G. Hamilton, 1732); J. Smith, *The Excellency and Nobleness of True Religion* (Glasgow: R. Foulis, 1745); V. Knox, *Christian Philosophy, or, An Attempt to Display, by Internal Testimony, the Evidence and Excellence of Revealed Religion: With an Appendix, on Mr. Paine's Pamphlet, on Prayer, on Psalmody, and a Short List of Books for the Use of the Plain or Unlearned Reader* (3. izd.: London: C. Dilly, 1798; Philadelphia, Pa.: E. Kimber, 1804); H. Adams, *The Truth and Excellence of the Christian Religion Exhibited* (Boston: J. West, 1804); S. Coate, *The Beauties and Excellencies of True Religion* (Baltimore: J. Hagerty in J. Kingston, 1808); H. Scougal, *The Life of God in the Soul of Man, or, The Nature and Excellency of the Christian Religion* (Baltimore: E. J. Coale, 1810); C. G. Challenger, *The Excellence of Revealed Religion: An Enquiry into the Meaning of Revelation* (Cambridge: The University Press, 1928); E. E. Curtis, *Theology Displayed: Being a Review of the Origin, Excellence, and Utility of the Christian Religion; Designed to Terminate Religious Controversies by a Short and Easy Method* (London, 1842).

novejšem času so veliko pisali o odličnosti v podjetništvu⁴ in upravljanju.⁵ Pojem odličnosti je če prodrl tudi na področje podjetništva in upravljanja na Slovenskem.⁶ Namen tega prispevka je predstaviti temeljne etične postavke odličnosti v starem Izraelu znotraj starega Bližnjega vzhoda in vpliv teh kultur na evropsko, znotraj nje pa na slovensko kulturo.

² Gl. J. Fitch, *The Excellence of the Bible: A Sermon Delivered before the Vermont Bible Society at Their Meeting at Montpelier, October 19, 1814* (Montpelier: Walton & Goss, 1814); B. Emerson, *Excellence of the Bible: A Sermon Preached in Salem, before the Bible Society of Salem and Vicinity, on the Anniversary, June 9, 1819* (Salem, Mass.: J. D. Cushing, 1819).

³ Gl. G. Ensor, *The Independent Man, or, An Essay on the Formation and Development of Those Principles and Faculties of the Human Mind Which Constitute Moral and Intellectual Excellence* (London: J. Johnson, 1806); J. Priestley (ur.), *Mental and Moral Excellence ...: Memorials of John Hessel* (4. izd.; London: Hamilton, Adams, 1861); J. Priestley, *Manual and Moral Excellence and How to Attain It: Memorials of John Hessel ...* (4. izd.; London: Hamilton, Adams, 1861); J. B. Danquah, *The Moral End As Moral Excellence* (doktorska disertacija; Univerza v Londonu, 1927); T. Chubb, *The Comparative Excellence and Obligation of Moral and Positive Duties, 1730, and a Discourse Concerning Reason, 1731* (New York: Garland Publications, 1978);

⁴ Gl. R. C. Solomon, *Ethics and Excellence: Cooperation and Integrity in Business* (New York: Oxford University Press, 1992); M. Doherty, *Writing for Excellence: A Four-stage Approach to Creating Maximum Impact in Business Writing* (London: McGraw-Hill, 1992); J. C. Levinson, *Guerilla Marketing Excellence: The Fifty Golden Rules for Business Success* (London: Piatkus, 1993); S. Gadman, *Power Partnering: A Strategy for Business Excellence in the 21st Century* (Boston / Oxford: Butterworth-Heinemann, 1997); L. J. Porter, *Assessing Business Excellence: A Guide to Self-assessment* (Oxford: Butterworth-Heinemann, 1998); C. J. Coulson-Thomas, *The Future of the Organization: Achieving Excellence through Business Transformation* (London: Kogan Page, 1998); P. Robinson, *Business Excellence: The Integrated Solution to Planning and Control* (Hove: Business Performance Improvement Consultancy, 1998).

⁵ Gl. M. Galston, *Politics and Excellence: The Political Philosophy of Alfarabi* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1990); A. A. Assad, E. A. Wassil in G. L. Lilien, *Excellence in Management Science Practice: A Readings Book* (Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1992); J. E. Gruning, D. M. Dozier et al. (ur.), *Excellence in Public Relations and Communication Management* (Hillsdale, N.J.: L. Erlbaum Associates, 1992); W. Hopfenbeck, *The Green Management Revolution: Lessons in Environmental Excellence* (London: Prentice Hall, 1993); M. Casteleyn in S. P. Webb, *Promoting Excellence: Personnel Management and Staff Development in Libraries* (London: Bowker-Saur, 1993); R. Conlow, *Excellence in Management: How to Bring out the Best in People* (London: Kogan Page, 1994); B. Whitford in R. Bird, *The Pursuit of Quality: How Organisations in the United Kingdom Are Attaining Excellence through Quality Certification and Total Quality Management Systems* (New York / London: Prentice Hall, 1996); D. S. Miller, *Fundamentals of Management: A Framework for Excellence* (St. Paul, Minn.: West Publishing, 1996); A. Morton-Cooper in M. Bamford (ur.), *Excellence in Health Care Management* (Oxford: Backwell Science, 1997); K. Nars (ur.), *Excellence in Debt Management: The Strategies of Leading International Borrowers* (London: Euromoney, 1997); K. J. Zink, *Total Quality Management As a Holistic Management Concept: The European Model for*

1. Rast Svetega pisma priča, da je sad Božje in človeške odličnosti

Znano je, da je izraelsko ljudstvo v svetovni javnosti doseglo priznanje kot »ljudstvo knjige«, Sveto pismo pa v zavesti celotnega civiliziranega sveta velja kot »knjiga knjig«. Vsa znana zgodovina izraelskega ljudstva kaže, da so njegovi preroki in modreci najviše postavljali pisano Božjo postavo. Po najstarejšem judovskem izročilu je Mojzes na gori Sinaj od Boga prejel postavo in jo zapisal na dve kamniti plošči. Ko je ljudstvo v podnožju gore odpadlo od Boga in s tem prelomilo zavezo, je Mojzes šel z gore »s ploščama pričevanja v roki; plošči sta bili popisani na obeh straneh; na eni in na drugi strani sta bili popisani. Bili sta Božje delo in pisava je bila Božja pisava, vrezana vanju ... Ko se je približal taboru in zagledal tele in kolo, se je v Mojzesu vnela jeza: vrgel je plošči iz rok in ju razbil pod goro« (2 Mz 32,15—19). Ko je bila po njegovem posredovanju dosežena sprava, je Gospod rekel Mojzesu: »Izsekaj si dve kamniti plošči, kakršni sta bili prvi, da napišem nanju besede, ki so bile na prvih ploščah, ki si ju razbil ... Mojzes je izsekal kamniti plošči, kakršni sta bili prvi. Zjutraj je zgodaj vstal in šel na Sinajsko goro, kakor mu je Gospod zapovedal, v roko pa je vzel kamniti plošči« (2 Mz 34, 1—4). Po ponovni sklenitvi zaveze je Gospod rekel Mojzesu: »Zapiši te besede, kajti z njimi sklepam zavezo s teboj in z Izraelom« (2 Mz 34,27).

Business Excellence (Berlin / New York: Springer, 1998); H. Kerzner, In Search of Excellence in Project Management: Successful Practices in High Performance Organizations (New York / London: Van Nostrand Reinhold, 1998); B. Wooscock, Achieving Excellence in Financial Management (London: CIPFA, 1998); S. Tyson in N. Doherty, Human Resource Excellence Report: Benchmarking Best Practice in Human Resource Management (London: Financial Times Management, 1999); M. Roberts, Change Management Excellence: Putting NLP to Work in the 21st Century (Carmathen: Crown House, 1999).

⁶ Gl. F. Bernik, "Kakovost in odličnost", Delo 37 (14. aprila 1995), str. 9; M. Senjur, "Kakovost in odličnost v družbi in organizacijah", 29. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah, Portorož, 26. — 28. marca 1997 (Ljubljana: zveza ekonomistov Slovenije / Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1997), 11—22; J. Gabrijelčič, "Še 1000 dni do leta 2000: Vizija in akcija za odličnost v slovenski družbi", Rast 8, št. 1/2 (marec 1997), 100—109; "Več in bolje" kot vodilo ekonomije, kulture in drugih znanosti na poti k odličnosti in mojstrstvu (Forum odličnosti in mojstrstva, 1998, Otočec; Ljubljana / Novo mesto: Zveza ekonomistov Slovenije / Društvo ekonomistov Dolenjske in Bele krajine, 1998); Iz majhnega raste odličnost (Forum odličnosti in mojstrstva, 1999, Otočec; Ljubljana / Novo mesto: Zveza ekonomistov Slovenije / Društvo ekonomistov Dolenjske in Bele krajine, 1999); R. Barič in M. Bizjak, "Iskanje odličnosti v državni upravi", Nefitni management 2, št. 1/2 (september 1999), 49—54; S. Možina, "Zadovoljstvo zaposlenih in motivacija za poslovno odličnost", Industrijska demokracija 3, št. 2 (1999), 5—8.

Knjiga Svetega pisma pa ni enkrat za vselej kot neposreden Božji diktat padla z neba. Strokovna in znanstvena eksegeza ugotavljata, da je Sveto pismo zbirka številnih pripovedi, zakonov, modrostnih izrekov in molitvenih obrazcev, ki zrcalijo izziv od spodaj in rešitev od zgoraj. Sveto pismo je nedvomno nastajalo po Božjem navdihu, vendar ne kot narek od zgoraj, temveč kot navdih sredi drame človeškega življenja, ki je kot živ organizem postavljalo temeljna življenjska vprašanja in zahtevalo odgovore, pobude, spodbude, opomine, obsodbe in znamenja usmiljenja. V Peteroknjižju (Pet Mojzesovih knjig) strokovna in znanstvena eksegeza odkrivata spoj štirih temeljnih virov: elohist, jahvist, duhovniški vir in devteronomist. V posameznih virih in v celoti besedil je nešteto prvin, ki so samodejno prišle vanje iz ljudske kulture in iz prastarih skupnih virov starega Bližnjega vzhoda in sveta v večjem obsegu.

Preroštvo je za Sveto pismo najbolj značilna duhovna in kulturna gonilna sila. Sam Mojzes (14. st. pr. Kr.) velja za preroka, in sicer za največjega Izraelskega preroka. *Postava* (Pet Mojzesovih knjig) priča za preroški navdih, ki razgalja najbolj skrite in najbolj javne zablode ter kliče po zvestobi Božji postavi. V 9. stoletju sta v dramatičnih spopadih s civilno oblastjo nastopala preroka Elija in Elizej in z neverjetnim žarom bodrila ostanek pravičnih. Od 8. stoletja naprej so se do praga Kristusovega nastopa zvrstili veliki in »mali« preroki, ki so sami zapustili govore v pisni obliki, njihovi somišljeniki in učenci pa so jih pozneje izdali skupaj s pripovednim okvirom in razlagami. Modrostno slovstvo je zbirka številnih samostojnih rekov o dogajanju v svetu in v človekovi duši v dramatični napetosti med fizičnim in moralnim dobrim in zlim. Miselna refleksija manifestira navdih in napor duha, da razreši tudi najzapletenejše uganke o Bogu, človeku in vesoljstvu. Psalmi so zbirka molitev, ki so nastajale skozi dolga stoletja kot samodejen izraz iskanja najbolj osebnega stika z Bogom. Psalmi slavijo Boga in opevajo njegovo veličastvo. V osebni stiski in v stiski celega naroda molilci izpovedujejo upanje v rešitev, v zavesti svoje krivde prosijo za odpuščanje.

Nova zaveza je samodejno nadaljevanje duhovnega izročila Stare zaveze. Ko je nastopil Jezus, je svoje učence učil, kako Sveto pismo razumeti globlje in širše, kot pa so ga razlagali njegovi sodobniki. Razlagal je temeljne resnice Božjega razodetja, odpiral je vrata k vsem

narodom, razkrival je skrivnosti poslednje resnice človeškega življenja onkraj dobrega in hudega. Po doživetju čudeža njegovega vstajenja so pozneje tako ravnali tudi njegovi učenci. Vsi po vrsti so za pričevanje o večni resnici žrtvovali svoja življenja. Sveto pismo Nove zaveze je bilo napisano v obdobju 60. ali 70. let po Kristusovem vstajenju, toda ta knjiga vključuje neštete prvine Stare zaveze in Staro zavezo v razlagi bistveno dopolnjuje.

Sveto pismo je med vsemi knjigami sveta najbolj nesporno »rastoča knjiga«, saj je v svojih prvinah rastla skozi tisočletja, dokler ni okrog leta 100 po Kristusu dosegla svojega sklepa s priznanjem kanoničnosti in oznake svete knjige. V novejšem času je v strokovni in znanstveni literaturi k Stari zavezi zbudila pozornost oznaka »eksegeza znotraj Svetega pisma« (*inner-biblical exegesis*), za razliko od »eksegeze po Svetem pismu« (*post-biblical exegesis*), ki velja za obdobje po sklepu kanona.⁷ Vse Sveto pismo priča, da je nastajalo in rastlo kot razlaga oz. ponovna razlaga obstoječega gradiva. V moči Božjega duha in neštetihih izzivov neposrednega življenjskega okolja je rastlo kot nesporno pričevanje o življenju na vseh ravneh materialnega in duhovnega sveta. Kot pričevanje o živih primerih iz zgodovine, kot prodirna analiza človekove duše v razmerju do Boga in človeka, kot refleksija o vseh vidikih dogajanja v vesolju in o njegovih postavkah, kot molitev v najbolj intimnem razmerju z Božjim duhom rastoča knjiga Svetega pisma manifestira edinstven duhovni naboj. Zato človeštva ne pusti zapasti v brezbržnost, nevtralnost in avtonomnost. Izziva ga, budi, opominja, spodbuja in navdihuje. Sveto pismo velja kot znamenje nasprotovanja poganskim ali svetnim razlagam sveta in življenja v njem, saj je tudi nastajalo kot nasprotovanje vsem oblikam poganskega razumevanja človeške avtonomnosti in bega pred osebno odgovornostjo. Zato v obdobju nastajanja niti Sveto pismo Stare zaveze niti Sveto pismo Nove zaveze v javnosti ni veljalo kot »knjiga knjig«, temveč kot prva izmed prepovedanih knjig, ker so predstavniki oblasti v njenih delih in v celoti preveč jasno videli neizprosno kritiko svojega ravnanja.

Vzvišene teološke postavke Svetega pisma in absolutna zahteva človeške odgovornosti v besedi in dejanju pričajo, da je Sveto pismo

⁷ Gl. M. Fishbane, *Biblical Interpretation in Ancient Israel* (Oxford: Clarendon Press, 1985, 1991). Avtor na str. 10—11 razloži obe oznaki, ki sestavljata načelo celotne knjige. Gl. dalje S. L. Harris, *Proverbs 1—9: A Study of Inner-Biblical Interpretation* (SBL Dissertation Series 150; Atlanta, Ga.: Scholars Press, 1995).

med vsemi knjigami najodličnejše. Ne samo po vsebini, temveč tudi po obliki. Vera v Božjo vzvišenost in svetost je pisce varovala pred nenaravnimi, izumetničenimi ali neprimernimi oblikami. Segali so po osnovni pesniški obliki paralelizma, po najbolj ustaljenih oblikah prilik (parabol), po univerzalnih simbolih iz življenja in neposrednega naravnega okolja. Pripovedi so stvarne, nastopajoče osebnosti so predstavljene brez težnje po olepševanju. Neprimerljivi odličnosti v vsebini ustreza množstvo občudovanja vrednih izraznih literarnih in drugih oblik. Rastoča knjiga Svetega pisma je najodličnejša, ker je sad Božje in človeške odličnosti. Bistvena povezava med Božjim in človeškim avtorstvom je temelj vere Judov in kristjanov, da je Sveto pismo nastalo po Božjem navdihu.

2. Razlaga Svetega pisma priča, da je po sklepu kanona glavni vir odličnosti

Odličnost vsebine in oblike Svetega pisma razloči odličnost odnosa ljudstva zaveze do Svetega pisma tudi po sklepu kanona. Rastoča knjiga Svetega pisma je postala vir odličnosti splošne duhovne kulture, vzgoje in gospodarstva. Hebrejci so svoja sveta besedila z vso skrbnostjo prepisovali. Po uničenju templja leta 587 se je začela decentralizacija bogoslužja. Ustanavljali so shodnice (sinagoge) in v njih so zvitke s svetimi besedili slovesno predstavljali ljudstvu, ko so jih prebirali v bogoslužju. V shodnicah imajo zvitki svete knjige najbolj častno mesto. Med imeni za Sveto pismo se je najbolj uveljavilo ime *Biblia*, tj. množina grške besede *biblíon* 'knjižica'. Sveto pismo torej pomeni zbirko knjig. V judovskih skupnostih so *sôphirîm* 'pisarji' vedno uživali posebno velik ugled, saj so morali dokazovati odličnost v natančnem in lepem prepisovanju svetih knjig. Judovski izraz za šolo je *bet seper* 'hiša knjige'. Za slovite mrtvomorske rokopise, ki so jih od leta 1947 naprej odkrili v votlinah zahodne obale Mrtvega morja, so v Jeruzalemu zgradili poseben muzej, ki se imenuje *hîkal haseper* 'svetišče knjige'.

Če pred sklepom kanona, še bolj pa po njegovem sprejemu je Sveto pismo postalo kriterij resnice. Po tem kriteriju so nastale številne druge knjige, ki pa končno niso bile vključene v seznam svetih knjig. Danes jih strokovna eksegeza imenuje »apokrif« ali kako drugače. V

judovstvu je Sveto pismo Stare zaveze navdihovalo pisanje drugih klasičnih religioznih dokumentov, ki so bili napisani v stoletjih po Kristusu: *Mišna*, *Babilonski talmud*, *Palestinski talmud*, *Zohar* (mistično izročilo). Po prepričanju ortodoksnega judovstva je vsebino teh obsežnih knjig Mojzes prejel od Boga na gori Sinaj skupaj s pisano postavo. Do zapisa se je širilo po ustnem izročilu, končno so vsebino zapisali, da ne bi potonilo v pozabo. Vse te knjige zrcalijo temeljne postavke Svetega pisma in so bile napisane v luči poznavanja in študija Svetega pisma. Sveto pismo je bilo za Jude tako nesporen vir odličnosti, da je postalo edino in absolutno merilo vsega zasebnega in družbenega življenja.

Razkropitev Judov po širnem helenističnem svetu je narekovala potrebo po prevodih Stare zaveze, želja po avtentičnem razumevanju vsebine pa tudi komentarje. Aramejski prevodi (targumi) so v veliki meri parafraze, ki jasno kažejo tečnjo po razlagi pomena Svetega pisma. Najstarejši grški prevod celotne Stare zaveze (Septuaginta) iz 3. stoletja pred Kristusom je večinoma zelo točen. Ker je zvestoba do Svetega pisma vedno bolj zavezovala prevajalca, so poleg prevodov Svetega pisma začeli razvijati posebno zvrst komentarjev (midraši), v katerih so razlagali različne pomenske vidike Svetega pisma. V stoletjih so razvili razmerje pomenov od dobesednega do mističnega pomena: *pešat* 'razgrniti' označuje očitni ali dobesedni pomen; *remez* 'namig' tipološki ali alegorični pomen; *deraš* 'raziskovati' raziskovanje po ustaljenih pravilih; *sod* 'skrivnost' mistični pomen. Tudi svetno judovsko slovstvo in filozofija vse do danes jasno kažeta težnjo po interpretaciji temeljnih svetopisemskih postavk. Tako kot Sveto pismo tudi drugi viri judovske duhovne kulture kažejo zmago duhovnega razodetja nad vsemi oblikami poganske ideologije o človeški avtonomnosti brez zavezanosti absolutnim Božjim zakonom. Tipičen primer tega konflikta je nepopustljivo judovsko nasprotovanje poganskemu malikovanju človeške oblasti. To nasprotovanje so kazali tudi do krščanskih svetnih in cerkvenih oblasti.

Prva krščanska Cerkev se je porajala znotraj judovstva, a je klasične veje judovstva kmalu preseгла po univerzalnem pojmovanju pogojev za sprejem Božjega razodetja in sposobnosti. Judovstvo ni moglo iz okvira svoje izvolitve ter po tradiciji bolj ali manj enači vero in narodnost. Krščanstvo nasprotno v moči Kristusovega razodetja

postavlja v ospredje izvolitev vseh narodov in posebej poudarja enake pogoje pri vseh glede sprejemanja Božjega razodetja. Ta razlika je bila skozi vso zgodovino do danes povod za neštete konflikte med Judi in kristjani. Toda ti konflikti ne morejo zasenčiti dejstva, da imajo kristjani in Judi iste temeljne teološke in moralne postavke. Nova zaveza Stare zaveze ne odpravlja, temveč jo po samih Jezusovih besedah dopolnjuje (prim. Mt 5,17). Zato smo Judje in kristjani mnogo bolj zavezniki, kakor se morda zdi, in sicer zavezniki proti vsem oblikam avtonomističnega poganstva in liberalizma.

Ironija pa je v tem, da zgodovina krščanstva priča za paradoksen dialog med poganstvom in duhovnimi postavkami Svetega pisma. Ljudstva iz poganstva so v krščanstvu odkrila duhovno okolje, ki jih je osebno nagovorilo in tako spremenilo njihovo nekdanje brezdušno kozmološko in kolektivistično pogansko okolje. Krščanski misleci so na drugi strani pozitivno vrednotili univerzalne prvine klasične poganske, konkretnije grško-rimske kulture. Tako je krščanstvo popolnoma prevzelo okvir grško-rimske arhitekture in rimskega prava. V precejšnji meri so to storili tudi Judje, saj so če v prvih stoletjih gradili shodnice (sinagoge) v grško-rimskem slogu in jih krasili z motivi te kulture. Tako Judje kot kristjani so nekdanje, t. i. poganske oblike arhitekture in socialnega reda oplemenitili s preroškim in individualno-molitvenim duhom Svetega pisma. V shodnicah so na glavni praznik, dan sprave (jom kipur), priznavali svoje krivde in prosili za Božje usmiljenje, v cerkvah so zbori menihov, kanonikov in vernikov prepevali Božji slavi, ki se je razodela vsem ljudem. Puščavništvo je postalo najbolj dramatičen klic k duhovnosti, menišтво pa je hkrati postalo okolje navdiha za vse vrste umetnosti in znanosti. Likovna umetnost, slovstvo in vzgojni priročniki, skratka vse, kar je nastalo po navdihu Svetega pisma, najbolj jasno kaže da je Sveto pismo v krščanstvu postalo glavni vir odličnosti.

Kljub temu so kralji in plemiči večinoma hodili svoja pota, kakor nekdanj izraelski kralji in njihovi dvorjani. Konflikt med duhovno Cerkvijo in svetno oblastjo je bil neizbežen. Avtonomija nosilcev oblasti je v sporu s Svetim pismom iskala odobravanje in utemeljitve v prastarih poganskih mitih in zgodbah. Ni naključje, da je bila tudi v krščanski Evropi grško-rimska klasika često bolj cenjena kakor preroki Svetega pisma. V šolah so se učenci večiko več učili klasičnih avtorjev kakor

Svetega pisma. Neposredna posledica tega stanja je tako imenovana renesansa, predvsem pa novodobno poganstvo, ki raje sega po starih in novih mitih kakor po Svetem pismu. Boj med človekom avtonomije in zavezanosti absolutnim Božjim merilom se dogaja v človeškem srcu, to pa ima za posledico različen izbor vodil za življenje iz različne zapuščine človeških kultur.

3. Merila odličnosti v Egiptu, Mezopotamiji in v grško-rimski kulturi

Toliko bolj pomembno je vprašanje, kakšna je temeljna razlika v razumevanju odličnosti v poganskih kulturah in v Svetem pismu. Prerez skozi zaporedje egiptovskih, mezopotamskih, helenističnih in sicer grško-rimskih poganskih kultur kaže neko dvojnost. Po eni strani odraža slutnjo ali celo prepričanje, da veselje zrcali univerzalni božanski zakon, po drugi strani manifestira izrazito monoteistično in včasih dualistično pojmovanje sveta in človeške družbe.⁸ Nikjer drugje razen v starem Izraelu se ni uveljavil strogi monoteizem z vsemi spoznavoslovnimi in moralnimi posledicami. Za politeistične nazore je značilno, da vladarji sveta niso imeli nad seboj nespornih avtoritet, ki bi se jih v resnici bali. Zlahka so zapadli domišljavosti, da so sami bogovi, ki imajo neomejeno pravico nad življenjem in smrtjo svojih služabnikov/podrejenih in sovražnikov. Ni bilo stalnih in trdnih moralnih smernic in večinoma tudi ne prerokov, ki bi umirali za vero v absolutni Božji zakon. Zato religije niso prerasle oklepa ideologije, ni se moglo razviti čisto ljudsko in mistično religiozno izročilo, ki bi lahko prečiščevalo s krivdo obremenjeno družbo. Toliko močnejše so vplivali glasniki usode in zgodovinsko-kolektivistične determinacije.

Vendar tudi znotraj tega brezdušnega kozmološkega in kolektivističnega okvira čut za individualno odgovornost in

8. Gl. J. Assmann, B. Janowski in M. Welker, *Gerechtigkeit: Richten und Retten in der abendländischen Tradition und ihren altorientalischen Ursprüngen* (München: W. Fink, 1998); J. Krašovec, *Nagrada, kazen in odpuščanje: Mišljenje in verovanje starega Izraela v luči grških in sodobnih pogledov* (Dela 53; Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti / Svetopisemska družba Slovenije, 1999); angleška izdaja, *Reward, Punishment, and Forgiveness: The Thinking & Beliefs of Ancient Israel in the Light of Greek & Modern Views* (Leiden / Boston / Köln: E. J. Brill, 1999).

prizadevanje za odličnost nista mogla zamreti. V Egiptu zbirke pregovorov, ki učijo praktično modrost in primerno vedenje, vključujejo temeljna etična načela, kot so zavračanje pohlepa, ropanja in prekrškov proti zakonom. Zdi se, da pravično ravnanje priporočajo iz praktičnih, ne iz etičnih razlogov. Po drugi strani »idealne biografije« na grobovih mrtvih izražajo odnos mrtvega do temeljnih etičnih vprašanj: »Govoril sem resnico, delal sem častno ..., za obe strani sem v zadovoljstvo obeh sodil pravično, z vso svojo močjo sem šibkega reševal iz oblasti močnega, lačnemu sem dajal kruha, nagega sem oblačil ...« V zbirki spisov, ki se imenujejo »Knjiga mrtvega«, beremo izjave negativne izpovedi, ki veljajo kot pogoj, da mrtvi pride skozi sodbo v svet mrtvih: »Nikomur nisem storil hudega ..., nisem žalil Božjega imena, nisem obrekoval služabnika pred gospodarjem, nisem zagrešil umora, nisem povzročal smrti, nisem se pregrešil s homoseksualnostjo ...« Posebno značilen za egiptovsko pojmovanje etične odličnosti je pojem *mažat*, ki označuje temeljni red vesoljstva, resnico, pravičnost, čast in red kot temeljno merilo za človekovo ravnanje.⁹

V stari Mezopotamiji so postavke etične odličnosti prišle na dan predvsem v zakonikih in pregovorih. Sumerski zakonodajalec, kralj Lipit Ištar, v prologu in epilogu izjavlja, da je kraljeval zakonito in pravično, vztrajno branil svobodo sumerskega in akadskega ljudstva ter skrbel, da je oče pomagal sinovom in sinovi očetu. Podobno Hamurabi v prologu v svoj zakonik trdi, da je pravično vladal v svoji deželi, preprečeval brezbožnost in zlo, branil šibkega pred mogočnim; dalje odreja, da je treba siroti in vdovi izkazovati pravičnost, da bodo zatirani v njegovih pravičnih zakonih našli rešitev in ga bodo blagoslavljali pred bogovi. Podobne izreke etične narave najdemo tudi na nekaterih mestih tudi v drugih vrstah mezopotamske literature, toda miti kažejo, da sumerski in akadski bogovi sami niso bili etični. Na severno-zahodnem semitskem področju velja omeniti ugaritske mite. Tudi ti kažejo, da bogovi niso bili etični, toda za kralje je veljalo pričakovanje, da se zavzemajo za pravičnost v razmerju do vdov in sirot (prim. II Keret 46—50; II Akhat 7—8).

⁹ Gl. J. Assmann, *Mažat: Gerechtigkeit und Unsterblichkeit im Alten Ägypten* (München: C. H. Beck, 1990); K. Koch, "Sādaq und Mažat: Konnektive Gerechtigkeit in Israel und Ägypten?", J. Assmann, B. Janowski in M. Welker (ur.), *Gerechtigkeit: Richten und Retten in der abendländischen Tradition und ihren altorientalischen Ursprüngen* (München: W. Fink, 1998), 37—64.

V stari Grčiji imamo več del, ki etično ravnanje postavljajo za središče zasebnega in javnega življenja. Značilna je grška beseda *areté*, ki v grškem etičnem izročilu označuje različne vidike odličnosti: izvirnost, popolnost, krepost, hrabrost, pravičnost, plemenitost, nedolčnost. Prvotno je beseda označevala lastnost, po kateri se kakšna stvar, žival, človek ali bog kažejo kot »dobri«. S to besedo so označevali nadčloveške kakovosti ter dejanja bogov in junakov. V *Iliadi* in *Odiseji* beseda največkrat označuje pogum in moč plemičev (aristokratov) in junakov. Za ženske veljajo druga merila. V *Odiseji* 24.192—202 Agamemnon npr. slavi Penelopo v nasprotju s Klytemnestro zaradi temeljnih kreposti:

Blagor ti, sine Laertov, lokavi zvičajnik Odisej!
ženo imaš, prav res, navdano z veliko krepostjo!
Kakšna brezgrajna vrlost bilà je v Penélope duši,
kčerkice Ikaria kneza! Zato bo slava nje večna!
Pesem prijetno ljudem bodo dali nesmrtni bogovi,
hvala zvenela iz nje bo kreposti Penélope umne.
Ni ko Tindárea hči zagrešila grozotnega dela,
druga zakonskega ubila! O ti bo pesem odurna
pela prihodnjim rodovom in slab pripravila slôves
nežnemu spolu ženà, celó plemenitim in dobrim.¹⁰

V filozofskih spisih so besedo začeli omejevat na vidik etične vrednosti, po kateri se človek razlikuje od živali. Sofisti so menili, da se je kreposti mogoče naučiti. Platon je bil prepričan, da človek samo s krepostmi lahko uresniči svojo človeško vlogo, toliko bolj, ker je vir dobrega oz. kreposti videl v presežnosti sveta idej. Na povezavo med človeško naravo in prizadevanjem za kreposti je posebej opozoril Aristoteles v *Nikomahovi etiki*. Vse grške šole so končno sprejele Platonovo mišljenje o zaporedju kreposti (*aretai*): *sophía* 'modrost'; *dikaiosýne* 'pravičnost'; *andreía* 'možatost, srčnost'; *sophrosýne* 'preudarnost, razumnost'.

¹⁰ Prevod po Antonu Sovrétu, Homer, *Odiseia* (Ljubljana: DZS, 1966), 341.

4. Merila odličnosti v starem Izraelu

Pričevanja zakonikov, pregovorov in drugih literarnih dokumentov starega Bližnjega vzhoda kažejo, da etična odličnost niti glede postavk niti glede aplikacije nikakor ni primerljiva s postavkami in zahtevami Svetega pisma. Sveto pismo sicer ne pozna besed, ki bi jih brez pomislekov lahko prevedli z besedo »odličnost«, toda vse Sveto pismo v delih in celoti priča za zavest, da je odličnost začetek in konec človekove zavezanosti v odgovornosti. Toda takoj velja poudariti, da so izraelski preroki in modreci odličnost že v izhodišču pojmovali drugače kakor poganski ideologi, umetniki in filozofi. Za vse poganske civilizacije je značilno, da so odličnost bolj ali manj izrecno povezovali s človekovim položajem v družbi in z njegovo formalno izobrazbo. Odličnost ima torej stanovske značilnosti. Kreposti so ideal, niso pa absolutna zahteva bogov in človeške družbe. V Svetem pismu je teološka etika v samem središču, ta pa je vodilo odličnosti na vseh področjih.¹¹

¹¹ Glede pojmovanja etike v Svetem pismu gl. J. E. Prest, *Governmental and Judicial Ethics in the Bible and Rabbinic Literature* (New York: Ktav; Malibu: Pepperdien University Press, 1980); H. d'Aviau de Ternay, *Traces bibliques dans la loi morale chez Kant* (Bibliothèque des Archives de philosophie. Nouvelle série 46; Paris: Beauchesne, 1986); R. Schnackenburg, *Die sittliche Botschaft des Neuen Testaments* (HhKNT.S 2; Freiburg/Basel/Wien: Herder, 1986—1988); R. J. Hoffmann in G. A. Larue (ur.), *Biblical v. Secular Ethics: The Conflict* (Buffalo, N.Y.: Prometheus Books, 1988); E. Lohse, *Theologische Ethik des Neuen Testaments* (Theologische Wissenschaft 5,2; Stuttgart: W. Kohlhammer, 1988); H. Schurmann, *Studien zur neutestamentlichen Ethik* (Stuttgarter biblische Aufsatzbände 7; Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 1990); R. A. Freund, *Understanding Jewish Ethics I—II* (San Francisco: EMTText, 1990—1993); W. A. Meeks, *The Origins of Christian Morality: The First Two Centuries* (New Haven/London: Yale University Press, 1993); W. Marxsen, "Christliche" und christliche Ethik im Neuen Testament (Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 1989); angleški prevod, *New Testament Foundations for Christian Ethics* (prev. O. C. Dean, Jr.; Edinburgh: T. & T. Clark, 1993); W. H. Schmidt, *Die zehn Gebote im Rahmen Alttestamentlicher Ethik* (Erträge der Forschung 281; Darmstadt: Wissenschaftliche Buschgesellschaft, 1993); E. Otto, *Theologische Ethik des Alten Testaments* (Theologische Wissenschaft 3,2; Stuttgart: W. Kohlhammer, 1994); J. W. Rogerson, M. Davies & M. D. Carroll R. (ur.), *The Bible in Ethics: The Second Sheffield Colloquium* (JSOT.S 207; Sheffield: Sheffield Academic Press, 1995); F. J. Matera, *New Testament Ethics: The Legacies of Jesus and Paul* (Louisville, Ky.: Westminster John Knox Press, 1996); J. S. Siker, *Scripture and Ethics: Twentieth-Century Portraits* (New York/Oxford: Oxford University Press, 1997); R. B. Hays, *The Moral Vision of the New Testament: Community, Cross, New Creation: A Contemporary Introduction to New Testament Ethics* (Edinburgh: T. & T. Clark, 1997); J. T. Bretzke, *Bibliography on Scripture and Christian Ethics* (Studies in Religion and Society 39; Lewiston/Lampeter: E. Mellen Press, 1997); J. Barton, *Ethics and the Old Testament* (Harrisburg, Pa.: Trinity Press International, 1998); J. G. Millar, *Now Choose*

Svetopisemski ideal odličnosti v etičnem smislu temelji na veri v edinstvenost človekovega izvora, na njegovi bogupodobnosti. V Psalmu 8 pesnik vzklika o človeku (v. 4—7):

Ko gledam nebo, delo tvojih prstov,
luno in zvezde, ki si jih utrdil:
Kaj je človek, da se ga spominjaš,
sin človekov, da ga obiskuješ?
Naredil si ga malo nižjega od Boga
s slavo in častjo si ga ovenčal.
Dal si mu oblast nad deli svojih rok,
vse si položil pod njegove noge.

Osnovo za tako zanosno poetično povečevanje človeka najdemo že na koncu prvega poročila o stvarjenju (1 Mz 1,26—27), kjer beremo:

Bog je rekel: »Naredimo človeka po svoji podobi, kot svojo podobnost! Gospoduje naj ribam morja in pticam neba, živini in vsej zemlji ter vsej laznini, ki se plazi po zemlji.« Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, po Božji podobi ga je ustvaril, moškega in žensko je ustvaril.

Svetopisemsko pojmovanje odličnosti korenito ruši vse pregrade med stanovi, kralji in sužnji. Za vse veljajo popolnoma ista moralna pravila. Vsi so se dolžni prizadevati za najvišjo možno mero spoznanja Božje postave. Zato tudi velja, da je izobrazba pravica in dolžnost vseh. Visok družbeni status je lahko znamenje Božjega blagoslova. Toda postane lahko tudi skušnjava za odpad od Boga in torej pot do prekletstva. Prvi izraelski kralj Savel je bil izbran po Božjem navdihu (prim. 1 Sam 12, ...), v vlogi vladarja pa je usodno padel zaradi svoje samovolje. Obsodbo je moral sprejeti iz ust preroka Samuela, ker ni upošteval Božje postave. David je padel v nemilost zaradi velikega greha (prim. 2 Sam 11,...), a se je rešil, ker je sprejel ponižanje in pokoro (prim. 2 Sam 12, ...). Večina kraljev je deležna preroške kritike, da so delali, »kar je hudo v Božjih očeh«.

Life: Theology and Ethics in Deuteronomy (New Studies in Biblical Theology 6; Leicester: Apollos, 1998); C. Hart, The Ethics of the Gospels (Grove Ethical Studies 111; Cambridge: Grove Books, 1998).

Za vladarje je bila zahteva po odličnosti v religiozno-moralnem smislu najbolj neposredna in neizprosna. Najbolj nesporno znamenje odličnosti plemstva je radikalna skromnost. V knjigi preroka Jeremija (Jer 9,22—23) beremo:

Modri naj se ne hvali s svojo modrostjo, močni naj se ne hvali s svojo močjo, bogati naj se ne hvali z svojim bogastvom. Kdor se marveč hoče hvaliti, naj se hvali s tem, da je razumen in pozna mene, da sem jaz Gospod, ki delam dobro, prav in pravično na zemlji. To mi je namreč vseč, govori Gospod.

Prerok Amos zabičuje: »Sovražite hudo in ljubite dobro, vzpostavite pravico pri vratih« (Am 5,15). Podobno pravi Mihej: »Oznanil ti je, o človek, kaj je dobro, kaj Gospod hoče od tebe: nič drugega, kakor da ravnaš pravično, da ljubiš dobrohotnost, in ponižno hodiš s svojim Bogom« (Mih 6,8). Isto pravilo odličnosti poudarja veliki prerok Izaija (Iz 33,15—16):

Kdor ravna pravično in govori odkrito,
kdor odklanja utrgavanje in izsiljevanje,
kdor otresa svojo roko, da ne sprejema podkupnine,
kdor si maši uho, da ne posluša o prelivanju krvi,
kdor si zatiska oči, da ne vidi hudega.
Ta prebiva na višavah ...

V zavezanosti Božji postavi so Judje in kristjani odrekli zahtevo po češčenju človeških vladarjev, ker so priznavali samo nesporno Božjo odličnost, ki velja kot svetost. Odličnost v duhu Svetega pisma bi torej najustrezneje označili kot dolžnost posnemanja Božje svetosti (*imitatio Dei*). Ker je Sveto pismo predvsem sad Božje odličnosti, ki je najvišja, absolutna, je lahko postalo vir odličnosti za osebno in družbeno kulturo vseh narodov sveta. Sveto pismo se glede pričakovanja in zahteve odličnosti v etičnem smislu razlikuje od vseh drugih kultur in religij po tem, da etična merila postavlja v samo središče vsega razmišljanja in delovanja. Etična merila so preprosta in temeljna zahteva, *conditio sine qua non*. Zahteva po odličnosti v smislu pravičnosti je tako absolutna, da imajo nekateri razlagalci

svetopisemske etične postavke in zahteve za metaetične. Toliko bolj je veljaven Mojzesov vzklik v 5 Mz 4,8: »Kateri veliki narod ima tako pravične zakone in odloke, kakor je vsa ta postava, ki jo danes dajem pred vas?« V drugih kulturah in religijah starega Bližnjega vzhoda najdemo primerljive izjave kot pripis na rob zbirk zakonov in drugih literarnih dokumentov, Sveto pismo pa etično odličnost postavlja v središče religiozne in narodove kulture (prim. 2 Mz 23,1—2; 5 Mz 16,18—20; 27,15—26; Ezk 18,5—9). V Svetem pismu je za odličnega človeka najbolj ustrezen pojem *addîq* 'žpravični', ta pa se pojavlja skupaj s številnimi sopomenkami. Veliko besedil na splošno opredeljuje hebrejski pojem pravičnosti.¹² Nekatera besedila pa naštevajo razne vidike kreposti, ki jih predpostavlja pojem pravičnosti oz. odličnosti. Knjiga Pregovorov npr. navaja odlike vrle žene (Prg 31,10—31). Prerok Ezekiel opisuje temeljne značilnosti pravičnega v moški osebi (Ezk 18,5—9):

če je človek pravičen in ravna po pravu in pravičnosti, ne pojedla na gorah, ne vzdiguje oči k malikom Izraelove hiše, ne oskrunja žene svojega bližnjega, se ne približuje ženi, ko je obredno nečista, nikogar ne izkorišča, temveč vrača, kar mu je bilo zastavljeno za dolg; če ne ropa, če daje svoj kruh lačnemu, oblači nagega, ne posoja na obresti in ne odira, odvrča roko od krivice, pošteno razsoja med močem in močem, živi po mojih zakonih, se drži mojih odlokov in jih v recnici izpolnjuje — tak je pravičen in bo zagotovo ivel, govori Gospod Bog.

5. Merila odličnosti v prevajanju Svetega pisma

Odličnost Svetega pisma v sporočilu in obliki so predvsem umetniki in filozofi izražali v najrazličnejših in jezikih in zvrsteh. Pečat sakralnosti je dodatno poudaril značaj odličnosti Svetega pisma. Izvirno besedilo je postalo nedotakljivo. Ko se je vendarle pokazalo, da mora sporočilo

12. Gl. A. Soete, *Ethos der Rettung, Ethos der Gerechtigkeit: Studien zur Struktur von Normbegründung und Urteilsfindung im Alten Testament und ihrer Relevanz für die ethische Diskussion der Gegenwart* (Würzburg: Echter, 1987); J. Krašovec, *La justice (dq) de Dieu dans la Bible hébraïque et l'interprétation juive et chrétienne* (Freiburg, Švica: Universitätsverlag; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1988); slovenska izdaja, *Pravičnost v Svetem pismu in evropski kulturi* (Celje: Mohorjeva družba 1999); H. Graf Reventlow in Y. Hoffman (ur.), *Justice and Righteousness: Biblical Themes and Their Influence* (JSOT.S 137; Sheffield: JSOT Press, 1992).

Svetega pisma predvsem zaradi izjemne odličnosti biti dostopno v jeziku, ki ga ljudje razumejo, se je začela bogata zgodovina prevajanja Svetega pisma. Znano je, da so najstarejši prevodi v aramejski in grški jezik. Prvi prevod celotne Stare zaveze so pripravili že v 3. stoletju pred Kristusom. O pobudi za ta prevod govorita dva antična avtorja: Aristej in Jožef Flavij. Aristej je bil Jud, ki se v pismu svojemu bratu Filokratu predstavlja kot visok uradnik med kraljevanjem Ptolemeja Filadelfa (285—247 pr. Kr.) v Aleksandriji v Egiptu. Pismo poroča o nastanku grškega prevoda, ki se imenuje Septuaginta. V sekcijah 34—49 beremo, da je kralj Ptolemej velikemu duhovniku Eleazarju v Jeruzalem poslal pismo, v katerem ugotavlja, da bi bilo treba judovsko Postavo iz hebrejščine prevesti v grščino in mu predlaga, naj »izbere starešine vzornega življenja, ki imajo izkušnje s Postavo in so jo sposobni prevajati, šest iz vsakega rodu, da bi večina dosegla soglasje v prevodu, kajti zadeva je velikega pomena.« V sekcijah 121—122 Aristej poroča o izboru prevajalcev, kajti tu je bila odličnost v moralnem in strokovnem pogledu ključnega pomena:

Eleazar je izbral može najvišjih zaslug in izjemne kulture, kar jih je bilo med vrstniki. Niso obvladali samo znanja v literaturi Judov, ampak so se resno lotevali tudi študija literature Grkov. Bili so torej dobro podkovani za poslanstvo in so ga privedli do zrelosti, ki jo zahteva priložnost. Imeli so izredno naravno sposobnost za posredovanje in diskusije, ki se tičejo Postave, njihov ideal pa je bila srednja pot. Izogibali so se grobega in neolikanega vedenja, prav tako so brzdali domišljavost in vzvišenost nad drugimi. V pogovoru je bilo njihovo načelo, da so pozorno poslušali in ustrezno odgovarjali na vsako vprašanje. Vsi so se prizadevali za takšno vedenje in v tem so najbolj želeli prekositi drug drugega. Vsi so bili vredni svojega voditelja in njegovih izrednih kreposti.

Postavke za prevajalce Svetega pisma, ki so navedene tukaj, se zdijo samoumevne, če pomislimo na svetost in pomen knjige knjig. Zato je razumljivo, da so judovske in krščanske skupnosti v vseh časih za delo prevajanja iskale osebnosti odličnosti prav v tem pomenu.¹³ V

¹³ Dokumente o pripravah in izvedbi najbolj znanih prevodov Svetega pisma je zbral R. H. Worth, Jr., *Bible Translations: A History through Source Documents* (Jefferson, N.C. / London: McFarland & Company, 1992).

prevajanju Svetega pisma je vedno bilo osnovno pravilo zavest o inspiriranosti Svetega pisma in zato toliko večja zavezanosti točnosti v prevajanju.¹⁴ Po tem načelu je tudi Slovenija dobila številne prevode posameznih odlomkov Svetega pisma, posameznih knjig in doslej že sedem prevodov celotnega Svetega pisma. Ocena večine prevodov kaže, da so bili narejeni z izjemno veliko mero čuta odgovornosti, predanosti in znanja. Zato so prevodi večinoma tudi točni po vsebini, njihov slog pa večinoma tudi odrača odličnost izvirnega sloga. Tako je rastoča knjiga Svetega pisma prek starega Bližnjega vzhoda, starega Izraela, Aleksandrije v Egiptu, Rima, Bizanca in še od kod prišla v Slovenijo, tu pa je dobila številne nove cvetove slovenske duhovne samobitnosti in kulture. Postala je vir in temelj naše narodne kulture, vodilo moralnih vrednot, kažipot v prihodnost, vir vseh odličnosti.

Znotraj svetovne družine narodov so naši predniki Slovenci dobivali glavni navdih nedvomno v Svetem pismu, ne glede na jezik, v katerem so sporočilo Svetega pisma prejeli. Samoumevno je, da beseda najvišje odličnosti najgloblje odmeva, če je sporočena v materinem jeziku. Ker je odličnost po Svetem pismu predvsem osebnostne narave, je povezanost med njo in materinim jezikom naravnost brezpogojna. Samoumevno je, da se zagovorniki odličnosti po Svetem pismu zavzemajo tudi za odličnost v izražanju v materinem jeziku, za odličnost v smislu splošne duhovne kulture, zavezanosti v odgovornosti na katerem koli položaju. V nasprotju s tem sodobni surovi liberalizem izpodkopava moralno substanco naroda. Z izpodkopavanjem temeljev etike izpodkopava tudi osnovo estetike, vzgoje in končno narodne identitete. To stanje je razlog zaskrbljenosti in izziv za vse, ki čutijo odgovornost za usodo svojega naroda. Od časa do časa se je treba preseliti v puščavo, premisliti stanje svoje biti in svojega ljudstva, da se lahko odločimo za smernice, ki vodijo v življenje namesto v smrt.

Ključne besede: odličnost, sad, vir, rast, etika

Key words: excellency, fruit, source, growth, ethics

Povzetek

Namen prispevka je pokazati, da imamo v Svetem pismu najbolj nesporen dokument, ki manifestira odličnost v vsebini in obliki. Sveto pismo je nastajalo skozi številna stoletja z vključevanjem prvin iz kultur, ki so obdajale stari Izrael, s spajanjem starejših virov in z interpretacijo sprotnih dogodkov v luči prototipov in starih izročil. Sveto pismo najustrezneje označimo kot rastočo knjigo, in sicer v dvojnem smislu: prvič glede na njegovo lastno rast in drugič glede na njegov izjemen vpliv na rastoče knjige drugih narodov, tudi slovenskega. Dinamika rasti in izjemen vpliv potrjujeta klasično mišljenje, da je Sveto pismo sad Božje in človeške odličnosti ter primarni vir človeške odličnosti v osebni vzgoji in v snovanju ter oblikovanju narodovih kultur. Osnovno merilo odličnosti je teološka etika, ki jo lahko imenujemo tudi metaetiko.

Summary

THE GROWING BOOK AS FRUIT AND SOURCE OF EXCELLENCY

The aim of this paper is to show that in the Bible we have the most uncontroversial document manifesting excellency in contents and in form. It grew throughout several centuries by including elements from cultures surrounding ancient Israel, by fusing ancient sources, and by interpreting current events in light of prototypes and ancient traditions. The Bible can be most adequately termed a growing book, and this in two senses: firstly, in regard to its own growth; secondly, in regard to its exceptional influence on the growing books of other nations, including the Slovenian nation. The dynamics of the growth and the exceptional influence of the Bible confirm the classical view that the Bible is the fruit of God's and human excellency and the primary source of human excellency both in personal education and in projecting and shaping national cultures. The primary criteria of excellency is theological ethics, which can also be called metaethics.

